

SUCCEVERHAAL MIDDELEEUWEN

‘Moderne Devotie leeft nog steeds’

Een plek op de Immateriële Werelderfgoedlijst zat er niet in. Maar voor de auteurs van De Moderne Devotie was dat geen doel op zich. „Het begon als steun in de rug voor gewone mensen. En de Moderne Devotie leeft nog steeds. De beweging gaat over de grenzen van de tijd.”

Marion Groenewoud

Zwolle

Het begon in 1374 met Geert Grote in het IJsselgebied en spreidde zich uit over de hele wereld. De Overijsselse mentaliteit is nog steeds voelbaar in de Moderne Devotie, stelt de Deventer historicus Clemens Hogenstijn. „De eenvoud, nuchterheid en soberheid is typisch voor mensen uit deze contraien. Om deel te nemen, hoefde je niet in een klooster. Er waren juist veel gewone broeder- en zusterhuizen waar men samenwerkte, bad en mediteerde. Men had aandacht voor het dagelijkse leven. Geen van de devoten is heilig verklaard, dat zegt genoeg.”

Hogenstijn is een van de belangrijkste auteurs van het beeldrijke boek over de religieuze beweging dat zaterdagmiddag in Windesheim wordt gepresenteerd. Het is een toegankelijk overzichtswerk voor een breed publiek waaraan 46 mensen werkten. Rijcklof Hofman, wetenschappelijk medewerker van het Titus Brandsma Instituut, hield het overzicht. „Velen beseffen niet hoe wijdverspreid de Moderne Devotie is. En vaak denkt men aan een mannenwereld, maar driekwart van de devoten was vrouw. Niet voor niets begon alles bij de vrouwenhuizen”,

vertelt Hofman. „Geert Grote stelde zijn ouderlijke huis aan de Bagijnestraat in Deventer beschikbaar aan vrouwen die een vroom leven wilden leiden. Zelf had de prediker twee kleine kamertjes.”

Naast de vele vrouwen- en mannenhuizen in Deventer en Zwolle kwamen er steeds meer kloosters. Zoals het vrouwenklooster in Diepenveen en de mannenkloosters in Windesheim en het Bergklooster. In die laatste, op de Zwolse Agnietenberg, schreef Thomas a Kempis zijn middeleeuwse bestseller *De Navolging van Christus*, dat nog in alle talen wordt uitgegeven.

Een belangrijke dame van adellijke afkomst uit die tijd was Salome Sticken uit Groenlo. Omdat haar vader was bekeerd door de preken van Geert Grote, kwam zij naar Deventer. In 1392 kon ze rector worden van het

Meester-Geertshuis, maar dat vond ze te veel eer. Salome koos de luwte in Kampen. Toch stelde rector Johannes Brinkerink haar in 1412 aan als priorin van zijn klooster in Diepenveen, waar zij vervolgens een schrikbewind voerde. Ze vond dat een mens beter werd van vernederingen en daarom ging ze de zusters vals beschuldigen. Zo konden zij samen schuld bekennen en boete doen om dichter bij het lijden van Christus te komen.

Nederigheid

Nederigheid was een essentiële deugd voor de devoten maar de Moderne Devotie was bovenal een tegenbeweging die ontstond als protest tegen de opsmuk en oppervlakkigheid van de heersende katholieke kerk. Vernieuwde innigheid werd het genoemd. „De devoten wilde terug naar de bron en een oprechte Bijbelse levensstijl. De persoonlijke band met God was voor hen belangrijker dan de kerk. En door de boekdrukkunst kregen ook gewone mensen toegang tot bijbelse werken”, licht Hogenstijn toe. „Geert Grote was een ongeleid projectiel. Hij presenteerde zijn ideeën op flamboyante wijze en overleed op 44-jarige leeftijd aan de pest. Pas na zijn dood kreeg de Moderne Devotie vorm dankzij zijn vriend Florens Radewijns.”

Hofman benadrukt: „In de late middeleeuwen was de beweging voor de gewone man een steun in de rug. Besef wel dat het een zeer verwarrende tijd was. Met de enorme standsverschillen, twee rivaliserende

▲ Een schets uit 1829 van de kerk bij het klooster in Diepenveen. FOTO MUSEUM DE WAAG

“**Geert Grote was een ongeleid projectiel**

– Clemens Hogenstijn

pausen en dan de dodelijk pest. Het einde van de wereld dreigde.”

Het nieuwe boek, dat mede bedoeld is voor scholieren en studenten, bevat ook speelse feiten. Zoals de anekdote over een kat op een van de handschriften. Een illustratie van Conrad Scheych uit Keulen die in het kosthuis van de broeders van Deventer werkte. Een van de muizenjagers had 's nachts een keutel gelegd op de opengeslagen bladzijden en werd zo als dader van de schandplek vastgelegd.

Na de boekpresentatie volgt een reizende expositie die begint in het Geert Grote Huis in Deventer. Er zijn niet veel objecten, maar volgens samensteller Hogenstijn is er genoeg tastbaars. „Beeldhouwwerken, tekeningen, kaarten en gebruiksvoorwerpen. Een kruisje van rector Johannes Brinkerink, een zuil uit een van de huizen en een steen van het klooster Agnietenberg.”

De Moderne Devotie is volgens de auteurs een ‘succesverhaal’. „De Hanze, de kloosterorden en universiteiten droegen bij aan een gezamenlijke Europese cultuur”, bevestigt Hogenstijn. „Langs de wegen van de handel verspreidden de idealen van de devoten zich snel. En hun gedachtegoed leeft nog steeds. De Moderne Devotie gaat over de grenzen van de tijd.”

■ De boekpresentatie is op 6 oktober om 15.00 uur in de hervormde kerk Windesheim en de expositie is van 14 tot en met 27 oktober in het Geert Grote Huis in Deventer.

▲ De schedels van Geert Grote en Florens Radewijns, de grondleggers van de Moderne Devotie. FOTO MUSEUM DE WAAG